

3. Dotsenko A. I., Borysova O. V., Hryniuk D. Yu. Religious tourism in Ukraine: status and problems of development. *Moderní aspekty vědy: XXVIII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2023. str. 607 UDC 001.32: 1/3] (477) (02) 573–583 ISBN — 9-789-40369-036-0* <http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/mono-28.pdf>

4. Smyrnov I., Lyubitseva O., Hryniuk D. (2023) From geopolitics to tourism: Korean War Veterans Memorial in Washington (USA). *Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference : General regularities and models of science development. Zagreb, Croatia, 09–10 January. Pp. 24–26. URL: <https://intersci.eu/events/general-regularities-and-models-of-science-development/>. ISBN — 978-9-40368-665-3*

5. росіяни зруйнували та пошкодили в Україні 205 релігійних споруд. Укрінформ. <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3562099-rosiani-zruynuvali-ta-poskodili-v-ukraini-205-religijnih-sporud.html>

6. Інститут релігійної свободи. <https://irs.in.ua/>

galinabrigilevic@gmail.com

Бригілевич Г. М.

асистент кафедри туризму

Львівський національний університет ім. І. Франка, Україна

ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОТОКІВ ДО УКРАЇНИ

Анотація. Післявоєнне відновлення туристичних потоків до України є актуальним питанням уже сьогодні. Сфера туризму через російсько-українську війну значно постраждала, але, незважаючи на такі труднощі, продовжує функціонувати. Майбутнє збільшення туристичних потоків матиме позитивний вплив на розвиток економіки країни та сприятиме припливу інвестицій для розвитку проектів у різних галузях.

Ключові слова: туристичні потоки, післявоєнне відновлення, економіка, світовий досвід.

Актуальність. Туристичні потоки в Україні після послаблення карантинних обмежень пандемії Covid-19 почали відновлюватись та розвиватись. З 24 лютого 2022 року почалось російське агресивне військове вторгнення на територію України, яке принесло жорстокі наслідки людських втрат, збитки для інфраструктури та всіх секторів економіки. Ця війна спричинила масову міграцію населення України, як усередині країни, так і за кордон, на жаль не з туристичною метою. Найбільше постраждали східний, південний і частково північний регіони України. Війна зупинила туристичні потоки, порушила енергетичні, фінансові та продовольчі ринки, призвела до інфляції. Дивлячись на такі проблеми з питань відновлення туристичних потоків у післявоєнний період, є надзвичайно актуальними в умовах сучасності, що є основою тематики дослідження.

Постановка завдання. Відновлення туристичних потоків і загалом повернення до стрімкої діяльності сфери туризму є одним з пріоритетних напрямків економічного розвитку як України, так і багатьох країн світу. На сьогодні ми розуміємо, що втрати в туристичній галузі є суттєвими і туристичний потік зможе відновитись лише після завершення бойових дій та закінчення війни перемогою для України. Перш за все для відбудови країни та відновлення діяльності всіх галузей потрібна допомога міжнародних організацій і партнерів. Заручившись міжнародною підтримкою, ми зможемо насамперед створити багато нових робочих місць і привабити інтерес до України загалом.

Виклад результатів дослідження. Україна зазнала тяжких випробувань війни, цілком безпечних регіонів для туристів не існує. Туристичний потік іноземних туристів зупинився через регулярні обстріли, ракетну небезпеку, руйнування інфраструктури та припинення авіасполучення. Українська економіка зазнає значних збитків, що є також тісно пов'язано зі зменшенням загальної кількості туристів. На сьогодні важко оцінити обсяг втрат сфери туризму,

тому що вони будуть залежати від кількості понівечених культурно-історичних пам'яток, туристичних об'єктів, розміру замінованих територій. У перші місяці війни загальні втрати українського бізнесу перевищили втрати двох років пандемії Covid-19. За даними Euromonitor International, глобальний в'їзний туризм втратив \$6,9 млрд у 2022 році через війну в Україні. Зменшення відзначають готельні експерти Туреччини та Єгипту у туристів з 60 % до 70 % для сезону 2022 року [3, с. 38]. Основні виклики в галузі туризму:

- відсутність туристичних потоків в Україну;
- відтік інвестицій зі сфери туризму України;
- високий рівень небезпеки перебування в багатьох регіонах країни;
- критична руйнація туристичної інфраструктури, історичних пам'яток, музеїв, театрів тощо;
- відсутність інформації про стан туристичних об'єктів у різних містах і районах України;
- обмежена мережа туристичної інформації;
- застаріла система класифікації за категоріями готелів та інших засобів розміщення закладів;
- відсутність автоматизованої системи збору статистики туризму для оцінки стану галузі, розмір доходів і збитків у галузі;
- заборона польотів у повітряному просторі України;
- відсутність всеукраїнського туристичного порталу для іноземців, який би висвітлював країни туристичний потенціал у повоєнний період.

Для відбудови країни та відновлення всіх сфер діяльності потрібно залучати для розробки майбутньої ефективної стратегії спеціалістів різних галузей. Перед туристичною індустрією постають нові виклики. Для того щоб відродити туристичні потоки в країну, вже сьогодні слід зацікавлювати та просувати інтерес до країни як місця відпочинку. Україна має великий туристичний потенціал та різноманітні природні ресурси, тому розвиток туризму має бути одним з пріоритетних напрямків, що впливають на стабілізаційні економічні процеси. Реалізація цієї мети сприятиме: зростанню кількості туристів, які подорожуватимуть Україною, особливо іноземних; підвищенню рівня ВВП, особливо частки індустрії туризму в структурі ВВП; розвитку туристичної інфраструктури та створенню сприятливих умов для подальшого розвитку інфраструктури для залучення туристів; збільшенню надходжень до всіх рівнів бюджету за рахунок здійснення туристичної діяльності; підвищенню ефективності управління туризмом у регіоні; розвитку МСП у сфері туризму, залученню інновацій у туризм та створенню умов для розвитку ділового туризму; підвищенню обізнаності потенційних туристів про туристичні привабливості регіонів та України в цілому і покращенню іміджу України у світі [4, с. 14].

У контексті відбудови сфери туризму в Україні, варто взяти до уваги позитивний досвід зарубіжних країн, які постраждали внаслідок кризових явищ, особливо через бойові масштабних конфлікти та відновились у всіх сферах діяльності, в тому числі привабили туристичний потік. Зокрема відновив свою економіку та туристичну діяльність Ізраїль, який має свій туристичний статус під час війни. Туристична індустрія Ізраїлю навчилася адаптивно працювати незважаючи на постійні воєнні конфлікти з Палестиною. Кожна швидкоплинна війна, подібна до травневої в 2021 році в Газі, позбавляє Ізраїль приблизно 0,5 % річного приросту економіки. Цілі галузі позбавляються доходів, і в перших рядах — туризм. За час цієї 50-денної війни в Газі — найтривалішої із трьох з 2009 року — Ізраїль недорахував кожного четвертого туриста і понад півмільярда доларів виручки. А туризм — ключова галузь економіки, на нього припадає 5 % усього експорту та 6 % зайнятості. Однак економіка країни особливо це не відчула. Тому що структура формування ВВП Ізраїлю побудована таким чином, що дохід від однієї галузі економіки компенсує втрати від іншої [2]. Також до прикладу можемо взяти сусідню Польщу, до якої багато людей їздить з метою відвідання маршрутів пам'яті жертв злочинів нацистського режиму. Так, одним із прикладів успішного повоєнного відновлення сфери туризму для України є Хорватія. Туризм у Хорватії фактично припинився в 1990-х роках під час громадянської війни. Після цього почалася масштабна піар-кампанія країни та її раніше невідомих туристичних «родзинок»: Хорватія має понад 1000 своїх островів, 66 з яких заселені.

Завдяки таким географічним особливостям країна приваблює туристів, які раніше знали лише грецькі острови. Хорватські пляжі почали отримувати «блакитний прапор» за екологічність і чистоту. Сплеск туристів сильно вплинув на економіку Хорватії. Близько 10 мільйонів гостей на рік приносять значний дохід і створюють близько 15 % ВВП Хорватії [2].

Важливою для післявоєнного відновлення країни є підтримка держави усіх галузей та напрямків. Оскільки ми розуміємо, що велика частка державного бюджету є та буде направлена на обороноздатність країни, тому тут дуже важливою має стати міжнародна інвестиційна підтримка. Також туристична сфера може розраховувати на загальноекономічну підтримку, яка поширюється на всі галузі. Після війни мали б відкритися великі можливості для в'їзного туризму. На початку для туристичних потоків будуть актуальними маршрути, пов'язані з війною і знаковими післявоєнними локаціями. Далі нашим фахівцям з туризму потрібно буде запропонувати нові напрямки.

Коли йдеться про відродження туризму у звільнених містах, то до цього питання слід підходити обережно. Усі проекти, пов'язані з цими місцями, мають у першу чергу стати частиною пам'ятного туризму України. До цього питання мають бути залучені відповідні національні установи, такі як Інститут національної пам'яті та Державне агентство розвитку туризму. Розміщувати атракціони на таких маршрутах не етично і не практично, оскільки всі маршрути повинні будуватися з урахуванням того, що вони є місцями трагедій. Проте поточні події ще не є вирішальною умовою для розвитку туризму. Залишається те, що Україна має різноманітність можливостей відпочинку та відповідних послуг. Власне, це перше, на що звертає увагу звичайний мандрівник. По завершенні війни доведеться вдосконалювати вцілілий туристичний арсенал і, звичайно, відбудовувати зруйновані місця [1]. Ще одним важливим напрямком відновлення туристичних потоків в Україні є розмінування приморських туристичних територій, площа яких за оцінкою експертів, становить близько 20 тис. кв. км. Розмінування цих територій є надто важливими для проживання людей у даних регіонах і стане доступною для певних секторів туризму.

Вплив війни на туристичні потоки охоплює широкий спектр перешкод. У післявоєнний період важливу роль для сфери туризму відіграватиме економічний стан, транспортні зв'язки, політичні передумови та стратегія, налагоджені міжнародні відносини, а також місце розташування. Проаналізувавши досвід інших країн, які успішно відбудували туристичну індустрію та інші галузі після війни, мали б стати підґрунтям для розробки Україною власної ефективної стратегії та розвитку туризму в країні.

Висновки. Підсумовуючи зазначене у проведеному дослідженні, слід відзначити, що процес відновлення туристичних потоків у країну потрібно розробляти вже сьогодні. Зараз як ніколи час активно просувати інформацію про Україну та її туристичний потенціал, розвивати нові ідеї та залучати до цього процесу міжнародних партнерів. Потрібно розробити та реалізувати державні програми для підтримки суб'єктів туристичної діяльності, забезпечити тісну співпрацю між країнами у напрямку взаємопідтримки туристичної сфери. Розвивати інтерес іноземних туристів до пам'ятних маршрутів і повоєнних символічних місць. Також у контексті повоєнної відбудови сфери туризму в Україні варто опиратись на досвід інших країн, які ефективно відбудували індустрію туризму після кризи, а найбільше після війни.

Література

1. Артюх К. Вплив російсько-української війни на туристичну галузь в Україні та світі: що нас чекає в майбутньому. URL: <https://delo.ua/opinions/vpliv-rosiisko-ukrayinskoyi-viini-na-turisticnu-galuz-v-ukrayini-ta-svitishho-nas-sekaje-v-maibutnyomu-405634> (дата звернення: 14.03.2023).
2. Дворська І. Туристична галузь після війни: чи можлива реанімація та антикризове управління? URL: <https://blog.liga.net/user/idvorskaya/article/44952> (дата звернення: 15.03.2023).
3. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Відновлення та розбудова інфраструктури». URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi> (дата звернення: 14.03.2023)

4. Роїк О. Р., Недзвецька О. В. Шляхи розвитку туристичної сфери України у воєнний період. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : економічні науки*. Херсон, 2022. Випуск 46. С. 11–15.

buntova.nv@knutd.edu.ua

Бунтова Н. В.

кандидат економічних наук, доцент

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

milastauchan@gmail.com

Стаучан Л. О.

Асоціація дитячого та молодіжного туризму України

КЛІЄНТООРІЄНТОВАНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ СПОЖИВЧОЇ ЦІННОСТІ ТА МОЖЛИВІСТЬ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ НОВИХ ВИКЛИКІВ

Анотація. Проведений авторський аналіз дав змогу визначити вектори диверсифікації вітчизняного внутрішнього туризму. Важливим кроком на шляху підвищення споживчої цінності шляхом застосування клієнтоорієнтованого підходу є повне розуміння потреб клієнтів та їх повне задоволення.

Ключові слова: клієнтоорієнтованість, розвиток внутрішнього туризму, диверсифікація туристичної діяльності, споживча поведінка

Туризм — одна з найважливіших галузей сфери послуг. Для більшості країн і світу загалом туризм був однією з рушійних сил економічного зростання. Але це було до COVID-19. Туризм у 2020 році зазнав катастрофічної поразки. Це спричинило масові скорочення зайнятості в цій сфері. За даними Всесвітньої ради з туризму та подорожей у 2020 році у сфері туризму було скорочено майже 62 млн або 18,5 % робочих місць. Нині їх кількість зайнятих становить 272 млн.

Розвиток туризму на світовому рівні до початку пандемії коронавірусу досяг дуже високих показників. Планувалося, що до 2030 року кожен п'ятий мешканець планети здійснюватиме туристичні поїздки. Пандемія, що прийшла, раптово завдала величезної шкоди промисловості. За даними ООН, індустрія міжнародного туризму в 2020 році відкотилася до рівня кінця 80-х, коронавірус призвів до спаду кількості подорожей на 70–75 %.

Повномасштабне вторгнення росії на територію України 24 лютого 2022 року поставило під загрозу не лише туризм на теренах України, але й міжнародний сектор подорожей, який щойно почав відновлюватись від втрат, викликаних пандемією Covid-19. Курорти, які все ще не прийшли до тями після ізоляції у зв'язку з пандемією, розраховували на українських і російських туристів, поки війна в Україні не поклала кінець подорожам. Війна на території України створює нові проблеми для глобального економічного середовища та загрожує завдати поверненню довіри до подорожей світом.

Проте, Голова Державного агентства розвитку туризму України Мар'яна Олесків зазначає, що, попри війну, туристична галузь України продовжує працювати. Представники галузі досить швидко перелаштувалися на рейки війни. Готелі на територіях, де немає бойових дій працювали, як прихистки для тих, хто вимушений був тікати від масштабних обстрілів. Влітку 2022 року туроператори, які спеціалізуються на внутрішніх подорожах, змогли відновити свою діяльність на 50 %. Українці потроху почали дозволяти собі короткі подорожі країною з метою перезавантаження для того, щоб зберігати працездатність та психологічний спокій. І це дозволяє туроператорам, які займаються організацією мандрівок Україною, поновлювати свою роботу.

Війна змусила людей вимушено «подорожувати» країною, особливо в західні області України. На сьогоднішній день, навіть не дивлячись на воєнні дії, внутрішній туризм все ж функціонує, адже у відносно безпечних регіонах країни можна відвідувати туристичні об'єкти,